

MARK FORD

A washingtoni gyülekezet

Az adventizmus gyökereinek felfedezése

BIK Könyvkiadó
Budapest, 2006

A mű eredeti címe:
Mark Ford: *The Church at Washington, New Hampshire*
Discovering the Roots of Adventism
Review and Herald Publishing Association

Fordította
KÁNTOR BOGLÁRKA

Kiadja a BIK Könyvkiadó
1121 Budapest, Remete u. 16/A
Tel.: 06-1/391-0181, 06-20/379-6020, fax: 06-1/391-0182
Honlap: www.bibliakiado.hu, e-mail: bik@bibliakiado.hu
Felelős kiadó: Czinkota András

Szöveggondozás és nyomdai előkészítés: BIK Könyvkiadó

Nyomdai munkák: Nyomdaipari Szolgáltató Kkt.
Felelős vezető: Balázs Jánosné

ISBN 963 7493 21 2

Köszönetnyilvánítás

Ez a könyv az azonos című dokumentumfilm felhasználásával készült, amelyet az Ellen White Estate tervezett, és a Review and Herald Publishing Association készített el. Külön köszönet Juan Carlos Vierának, a White Estate volt vezetőjének, James Nix szerkesztőnek, Tim Poirier levéltárosnak, Pat Fritznek, a Review New Media Publications szerkesztőjének, Jeannette Johnsonnak, a Review szerkesztőjének, Tompaul Wheeler videósnak és riporternek, Gwen Gaskellnek, a Washington Historical Society munkatársának, Phil Barkernek, Mark Harrisnak, a New Hampshire államban lévő washingtoni gyülekezet lelkészének, és Ron Jagernek, a Yale Egyetem nyugalmazott filozófiatanárának. Elizabeth Howe-nak is köszönettel tartozunk, aki az archívumokban országszerte fáradhatatlanul kereste a legelső, eredeti forrást, a megfelelő képet.

A Washingtonban történeteket nagyban befolyásolták William Miller farmer, békebíró, seriff és baptista prédikátor tanításai, aki 1831–1844-ig Jézus közelgő visszatérését prédikálta. Az ő munkássága készítette elő az utat a későbbi HN Adventista Egyház számára.

Tartalom

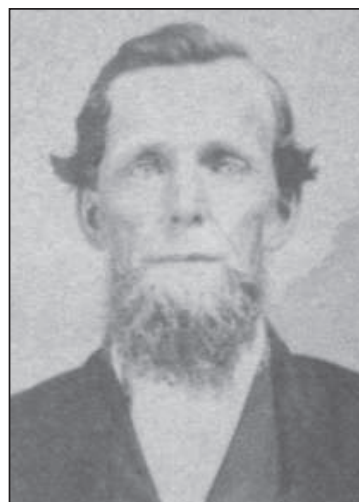
Köszönetnyilvánítás	7
Előszó	11
<i>Első fejezet</i>	
SZABAD ELVEK	13
<i>Második fejezet</i>	
MILLERITÁK	23
<i>Harmadik fejezet</i>	
SZOMBATÜNNEPLŐK	37
<i>Negyedik fejezet</i>	
A CSALÓDÁS	49
<i>Ötödik fejezet</i>	
„MI ÚJSÁG?”	59
<i>Hatodik fejezet</i>	
ÚJ UTAK	73
<i>Hetedik fejezet</i>	
MEGÚJULÁS	99
<i>Nyolcadik fejezet</i>	
ÁTADÁS	111
<i>Utószó</i>	
TOVÁBBGYŰRŰZŐ HULLÁMOK	117
Jegyzetek	121

Előszó

A New Hampshire államban lévő washingtoni gyülekezet különleges hely, ahol térben és időben minden esemény találkozik. Ez a gyülekezet egyedülálló hatással volt a Hetednapi Adventista Egyház mai felépítésére. A gyülekezetet egy olyan csoport építette, amely az igazság elfogulatlan keresésére szánta oda magát. Ez az odaszánás vezette arra, hogy elfogadja a millerita üzenetet 1843-ban, és a szombat tanítását 1845-ben. Az ezt követő években pedig itt nyilvánult meg oly meggyőzően Ellen G. White próféta szolgálata.

Azok között, akik e közösség közelében éltek vagy dolgoztak, olyan adventista úttörők nevére bukkanunk, mint Frederick Wheeler, Rachel Oaks Preston, Joseph Bates, James és Ellen White, Leonard Hastings, Uriah Smith, John Nevins Andrews és Eugene Farnsworth. A washingtoni gyülekezet történetében egy egyház reményeit, csalódásait és győzelmeit követhetjük nyomon. Minden, ami az adventizmusból jó és lelkesítő, megtalálható ennek a kis közösségnek a múltjában, és ha van konkrét születési helye az adventista egyháznak, akkor ez Washington.

A washingtoni gyülekezet története a mai időkre nézve is tanulságos. Amikor az emberek nyitottak az igazságra, és követni akarják, nincs hely, amely túlságosan távoli, vagy olyan ember, aki „túl kicsi” ahhoz, hogy Isten felhasználja a világ felébresztésére.

Frederick Wheeler metodista prédikátor, később adventista lelkész.

Rachel Oaks Preston ismertette meg az adventistákkal a szombat igazságát.

Szabad elvek

1776 szeptemberében New Hampshire egy kis nyugati települése, Camden, kérvényt küldött Exeterbe a közgyűlésnek, amelyben azt kérte, hogy településüket avassák várossá: „Kérjük, hogy a Tisztelt Urak ezt a települést az alább felsorolt legalázatosabb kérelmezőik iránti tiszteletből Washington névvel avassák várossá.”¹ A kérvényt december 13-án elfogadták, így ez a város volt az első, amely George Washington tábornok nevét viselte.

A kérvényezők egyike Simeon Farnsworth volt, Washington egyik legelső telepese, aki családjával a faluhoz közeli Saffordomb lábánál telepedett le.² Farnsworthhoz hasonlóan Washington első telepesei is a Massachusetts-öböl vidékéről érkeztek. A szabadság szeretetét, tudásszomját és Istenbe vetett megingathatatlan hitet hoztak maguk-

John Trumbull: *A hessziánok elfogása Trentonban.* George Washington trentoni győzelme 1776. december 26-án megízleltette a fiatal országgal a győzelem érzését. Sokan reménytelennek hitték ezt a csatát.

Simeon Farnsworth
a New Hampshire állambeli
Washington városát a Massa-
chusetts-öböltől észak felé
közelítette meg, áthaladva
Nashua és Hillsborough tele-
pülésein. Ez az út csaknem
100 mérföld (161 km) volt.

kal.³ A város közepén építettek egy imaházat,
amely kormányépület, iskola és templom is
volt egyben. E központ köré épült a város.

1839-re Washington akkorára nőtt, hogy a
város első számú kongregacionalista közössé-
gének – First Parish Society (Első Hitközös-
ség) – tagjai úgy döntöttek: új gyülekezetet
építenek. Azt gondolták, megosztják az épü-
letet néhány más keresztény csoporttal is.

Az alapító szabályzat kimondta, hogy
„minden tag használhatja az imaházat, és ott

Washington város központja
és a környező dombok
1934 körül.

Milleriták

Az amerikai függetlenséget követő évek növekvő lelki buzgalma New England egész területére kiterjedt, így Washington városára is. Az érdeklődést égi jelek fokozták.

1780. május 9-én, késő délután New England fojtogató sötétségbe borult, amely közel három napig tartott. A nap – amikor egyáltalán látható volt – mély bordó színt öltött és alvadt vérhez lett hasonló. A *Boston Gazette* című lap arról számolt be, hogy az égen feltűnő villanások olyanok voltak, mint az északi-sarki fény. A massachusettsi tengerparton a hajókat gyertyafénynél kellett kormányozni.¹

1833. november 13-án a feljegyzések szerint minden idők legnagyobb meteoriteső-

Joseph H. Davis:

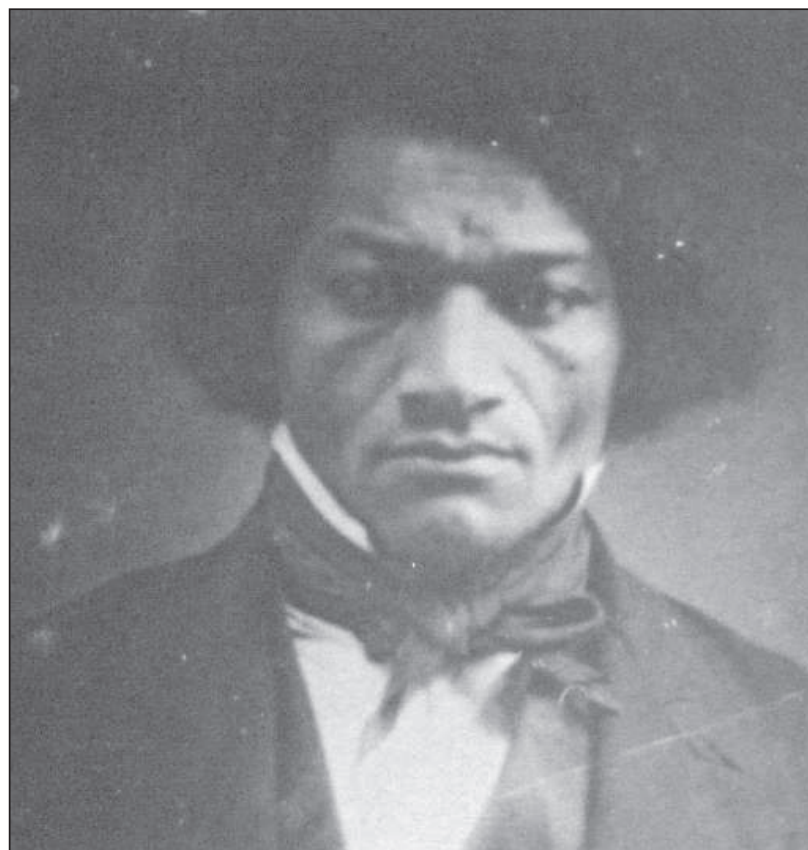
James és Sarah Tuttle, 1836.

Fent: 1843 tavaszán hatalmas üstökös repült keresztül New England egén, amely az addig feljegyzettek közül a legcsodálatosabb volt. Az üstököst szabad szemmel is jól lehetett látni. Már nappal is megfigyelhető volt. Sok millerita hitte, hogy ez a Föld hamarosan bekövetkező megsemmisülésének hírnöke.

Frederick Douglass
tizenéves inas volt
a marylandi Baltimore-ban,
amikor szemtanúja volt
a csillaghullásnak
1833. november 13-án.

jét láthatták az emberek. „Valószínűleg nem volt még olyan égi tűnemény – írta Denison Olmsted, a Yale Egyetem csillagásza –, amelyet a szemtanúk egyik fele ekkora örömmel és csodálattal figyelt, a másik fele megdöbbenéssel és félelemmel.”²

Az abolitionista* Frederick Douglass megjegyezte: „Láttam ezt a tündöklő jelenséget, és megijedtem. (...) Folyton az járt az eszem-

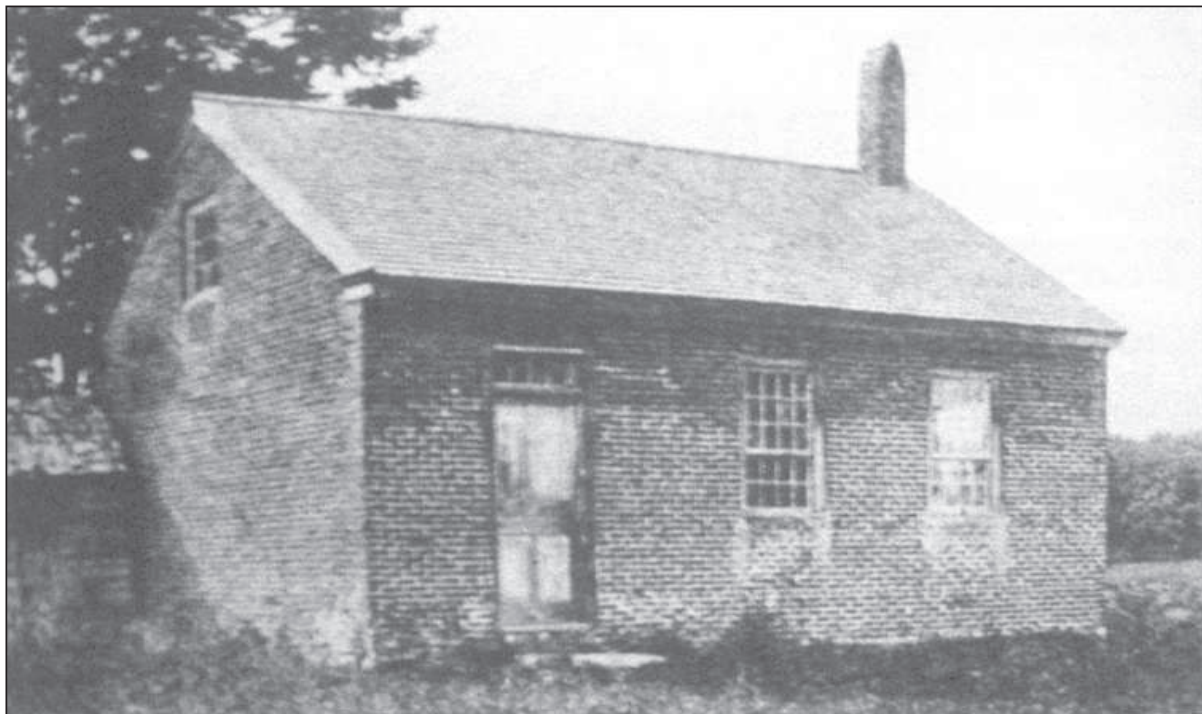
* Abolicionista: a rabszolgapfelszabadítás híve.

Szombatünneplők

1843-ban Delight Oaks átköltözött a New York államban lévő Veronából a New Hampshire-i Washingtonba, hogy ott a helyi iskolában tanítson. Az ekkor még tizenéves Delight Oaks szobát bérelt Cyrus Farnsworth-nél, Daniel Farnsworth egyik fiánál, akinek családjával együtt látogatta a washingtoni imaházat. Nem sokkal a hálaadás ünnepe^{*} előtt megérkezett az édesanyja is.¹

Rachel Oaks Preston 34 éves volt, amikor Washingtonba jött. Többévi özvegység után férjhez ment Nathan Prestonhoz, egy massachusettsi forradalmár család leszármazottjához.² A lányához hasonlóan Rachel is a he-

A Penniman Iskola (1827-ben épült) az egyetlen tereméből álló vidéki iskolák egyike volt, ahol talán Delight Oaks is tanított. Jager a *Portrait of a Hill Town* (Egy hegyi város portréja) című könyvében azt írja, hogy az iskola a nagylelkűségéről és burgonyawhisky-lepárlójáról híres Thomas Penniman békebíró 500 dolláros hagyatékából épült.

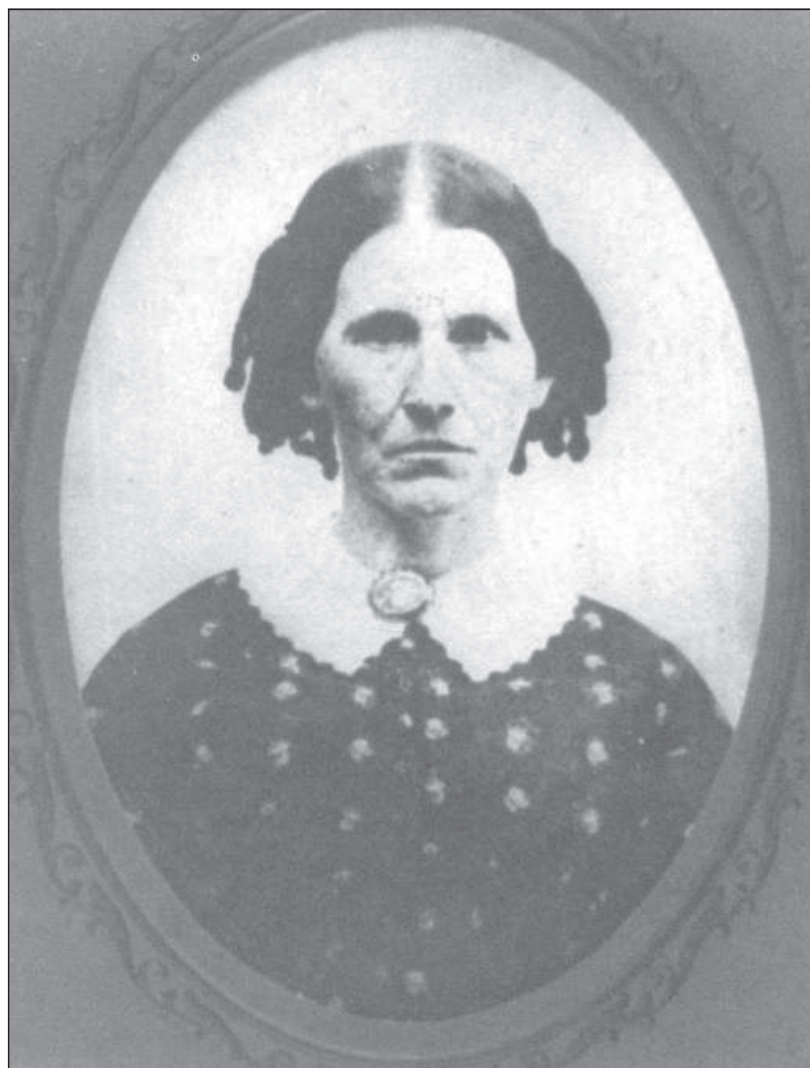
^{*} Hálaadás ünnepe: vallásos ünnep Amerikában, november negyedik csütörtökén tartják.

tedik napot ünneplő baptistákhoz tartozott, a negyedik parancsolat szó szerinti értelmezését hitelvként vallotta. Rachelben erős vágy élt, hogy hitét másokkal is megossza. Talán a kor általános érdeklődésének is köszönhetően gyülekezete a történelem legenergikusabb evangelizációját indította el.

1843 őszén a hetedik napot ünneplő baptisták elhatározták: „A ránk háruló sürgető feladatra tekintettel, miszerint Isten igazságát a világ elé kell tárnunk, tanácsos egy kérést intéznünk számos keresztény felekezethez a bibliai szombat kérdésében, ösztönözve őket, hogy tanulmányozzák át alaposan, mint Isten művének nagyon fontos részét.”³

Rachelt nem befolyásolta a Jézus közelgő

Az özveggy Rachel Oaks feleségül ment Nathan Prestonhoz 1843-ban, majd New Hampshire-be költözött, hogy közel legyen a lányához. Nem tudjuk, férjével együtt költözött-e el, mert bár a feljegyzések szerint sok földtulajdonost hívtak Prestonnak, egyikük sem viselte a Nathan keresztnévet.

A csalódás

1844. október 22-e elmúlt, és Jézus Krisztus nem jött vissza. A legtöbb millerita hívő fel-
dült volt. Joseph Bates így emlékezett vissza:
„Nem lehet leírni azt az érzést, amely hatal-
mába kerített. Megbecsült polgár voltam, az
emberek bíztak bennem, így sokakat biztat-
tam arra, hogy legyen kész a várt változás-
ra. (...) Ha megnyílt volna alattam a föld, az
is jobb lett volna, mint a csalódás, amit átél-
tem!”¹

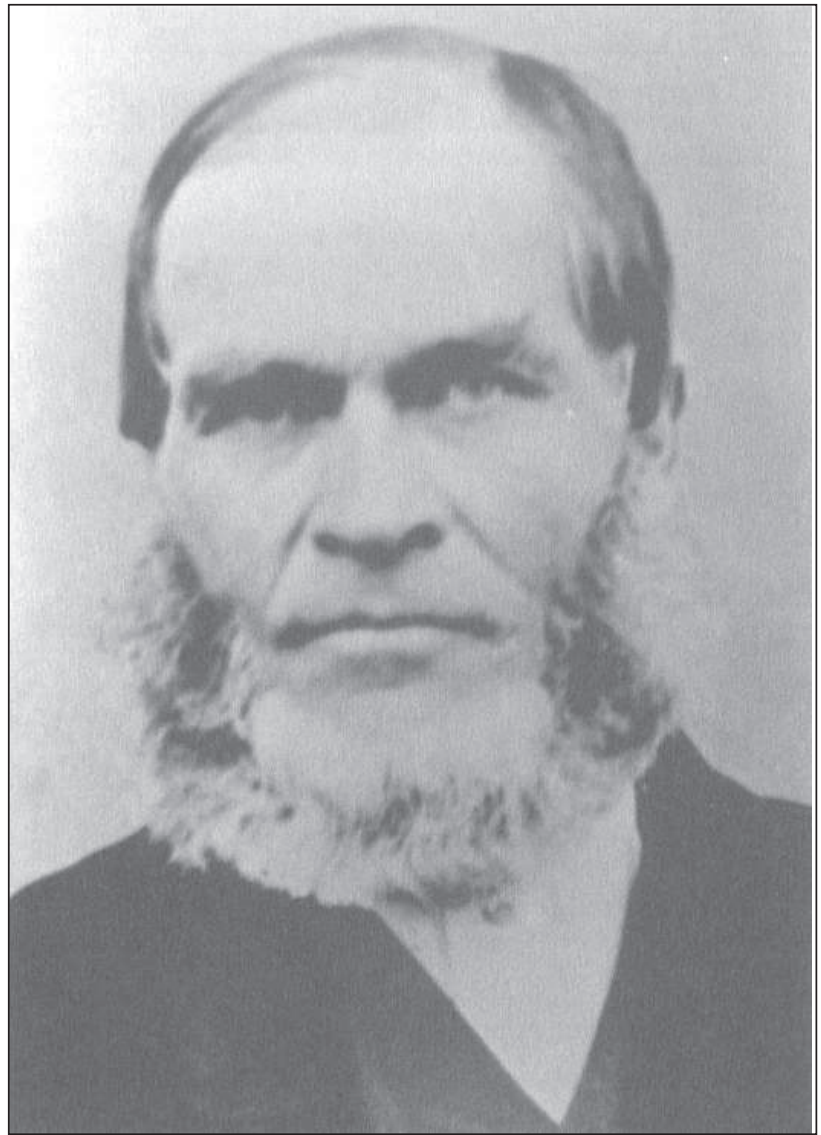
Hiram Edson visszhangozta Bates csaló-
dását: „Legdrágább reményünk és várakozá-
sunk semmisült meg, és olyan zokogás vett
erőt mindenkin, amelyet azelőtt soha nem
láttam. Úgy tűnt, az összes földi barát elvesz-
tése sem lehetne ehhez fogható. Sírtunk és
sírtunk, míg hajnalodni kezdett.”²

„Úgy tűnt, mintha a föld gyomrából min-
den démon ránk szabadult volna – mondta
William Miller. – Ugyanazok, akik két nap-
pal azelőtt kegyelemért könyörögve sírtak,

Az Oxford utcai móló
Fairhavenben. Az 1700-as
évek végén Oxford egy
Fairhaven melletti falu volt,
és bálnahalászatból élt.
De amikor a századfordulón
az első hidat megépítették
az Acushnet folyóra, a hajók
többé nem tudták
megközelíteni a falut.
Az emberek elhagyták
házaikat, s a vidéket
nemsokára „ínségkörnyék”-
nek nevezték.

Hiram Edson
a legfrissebb kutatások szerint
az elsők között volt,
akik megértették
1844. október 22-e valódi
jelentőségét. Amikor 1846-ban
James White-hoz és Joseph
Bateshoz is eljutott a teljesebb
értelmezés, készségesen
elfogadták. Edson eladta
Port Byron-i farmját,
hogy segítsen James White-
nak az első nyomdagépet
megvásárolni, amit Rochester-
ben, New York államban
állítottak munkába 1852-ben.

most össze voltak zavarodva, és másokkal karöltve gúnyolódtak rajtunk.”³

A milleritáknak ekkor a nevetség és megvetés viharával kellett szembenézniük. Az újságok kigúnyolták őket. Olyan igaztalan történetek kaptak lábra, miszerint az adventisták mennybemeneteli ruhában várakoztak, vagy más furcsa módon viselkedtek. Az általános vélekedés szerint az adventisták mindenüket kockára tették, és aztán el is veszítették.

Henry B. Bear így írta le az akkori helyzetet: „Nagyon szoros helynek tűnt ez, hogy itt maradjunk: nem volt otthon, ahol éljünk, nem volt ágy, amiben aludjunk, nem volt tűzhely, amin főzzünk, edény, amiből

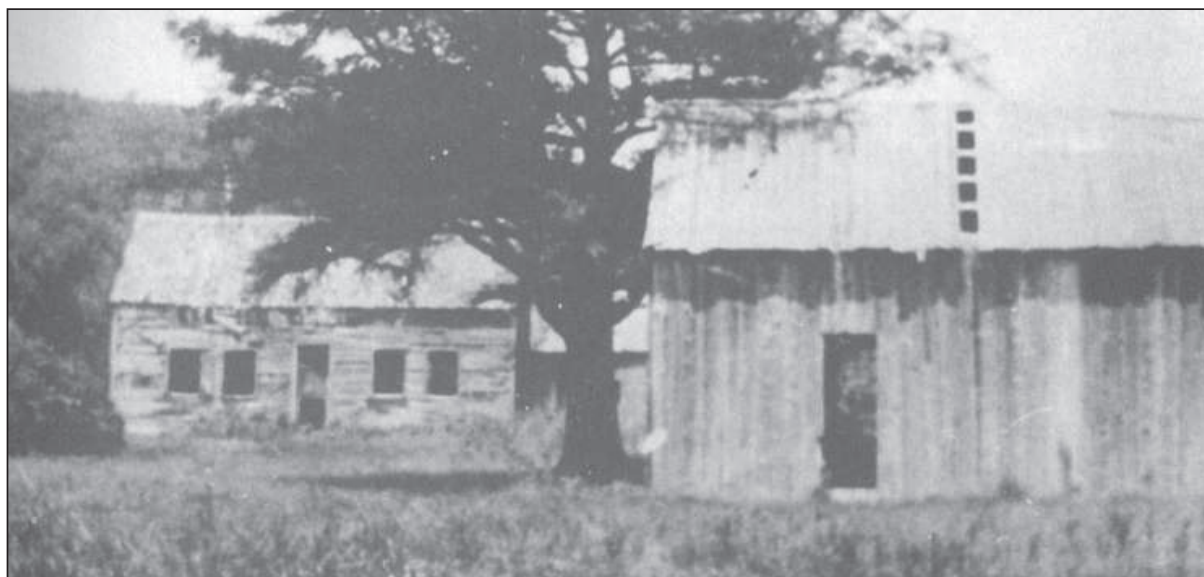
„Mi újság?”

Az 1844-es csalódásnak hosszan tartó hatása volt a New Englandban élőkre. Sok korábbi millerita hagyta el az egyházat, és sohasem tért vissza, mert – mint mondták – elhatározták, hogy többet nem hagyják rávenni magukat hasonlókra. Mások meggondoltabbak voltak. Elhatározásuk, hogy meg akarják érteni a Biblia igazságait, az idő múlásával erősödött. Ilyen ember volt például William Farnsworth Washingtonban.

William Farnsworth farmerként élt, 1844-ben 37 éves volt.¹ Egy fejjel magasabb volt legtöbb szomszédjánál, és az a hír járta, hogy ő a legerősebb ember a megyében. Hosszú élete során kétszer nősült, és 22 gyermeke született. John, a legidősebb fia 40 éves volt, amikor legkisebb öccse, Merton megszületett.²

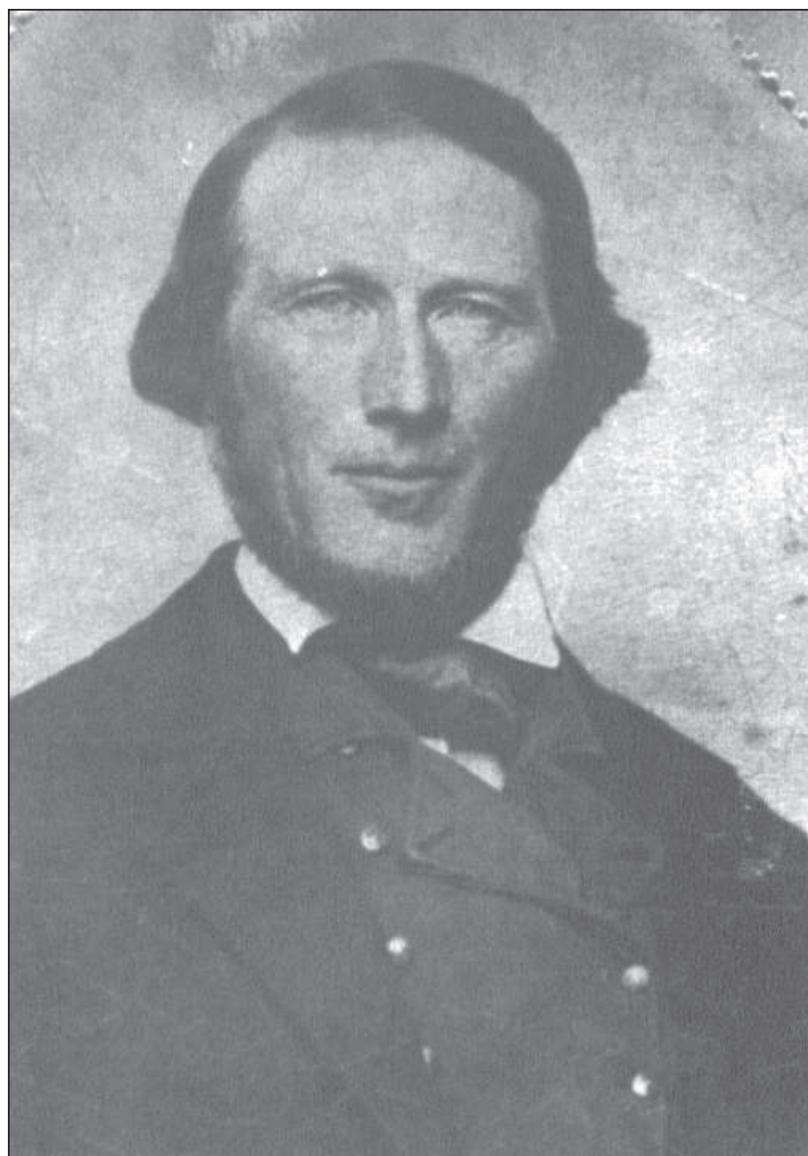
William Farnsworth a washingtoni imaház építésekor a Keresztény Társaság elnöke volt, s elsőként fogadta el a millerita üze-

William Farnsworth otthona nem sokkal 1974-es lebontása előtt.

John Farnsworth (**fent**),
William legidősebb fia
negyvenéves volt, amikor
legfiatalabb öccse,
Merton (**lent**) megszületett.

Cyrus Farnsworth – Daniel ötödik fia, William öccse – vette feleségül
a huszonegy éves Rachel Delight Oaksot. Három fiuk született,
mielőtt Rachel Delight 1858-ban meghalt.

netet.³ Hamarosan megismerkedett Rachel Oaks Prestonnal – és a szombatról szóló meggyőződésével. 1844 végén kész volt újra vezető tisztséget vállalni.⁴

S. N. Haskell így ír: „Egy vasárnapi istentisztelet során valaki felállt és azt mondta: tanulmányozta a Bibliát, és meggyőződött arról, hogy az Ige nem a hét első napját mondja nyugalomnapnak, hanem a hetediket, és ő elhatározta, hogy ezt fogja ünnepelni. Majd még egy ember, és még egy, és megint má-

Új utak

Ellen White látomásai egyre fontosabbá váltak azok számára – ekkor még kevesen voltak –, akik ezeket Istentől jövőnek hitték. Bár a mozgalomból mások is mondták, hogy látomásaik voltak, és különböző magyarázatokat adtak az 1844-es csalódásra, Ellen White tapasztalatai másnak tűntek. Még Joseph Bates is, aki sok éven át visszautasította Ellen White látomásainak isteni eredetét, végül meggyőződött róla, hogy meglátásai túlmutatnak az emberi bölcsesség határain.¹ Ellen White befolyásán keresztül az adventisták növekvő hite irányt nyert.

Az alapos Biblia-tanulmányozás – melyet gyakran Ellen White profetikus meglátásai ösztönöztek – arra vezette a hívőket, hogy megértsék: Miller és mások figyelmezteté-

A Hillsborough melletti Contoocook folyón a legtöbb kőhidat skót és ír bevándorlók építették 1830–1860 között. Őket tartották a legjobb kőfaragóknak. A hidak malter nélkül készültek, csak a zárókő pontos kifaragása tartotta a szerkezetüket. Ezek a környék legszebb, azonban legkevésbé értékelte jellegzetességei közé tartoznak.

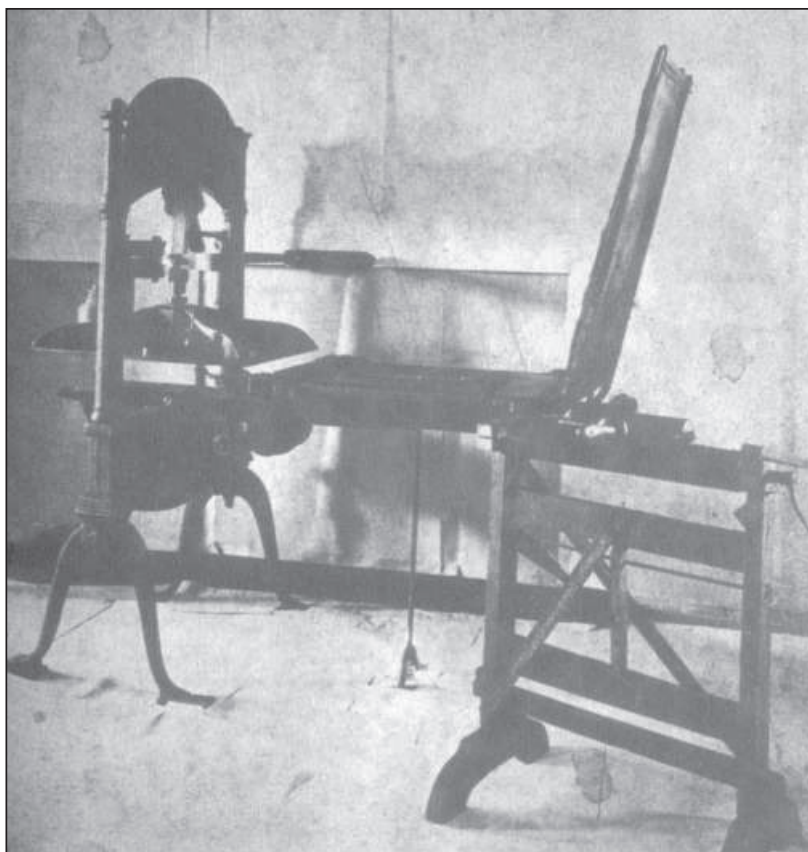
sei a végidő kezdetét jelentették, amit a Jelenések könyve 14. fejezetében szereplő három angyal jelképez.² Az advent tanítását és a szombat igazságát olyan egybefonódónak látták, hogy 1850-ben James White a *Second Advent Review, and Sabbath Herald* (Második Advent Szemle és Szombat Hírnök) nevet adta egy új lapnak, melyet a ma már hármas angyali üzenetként ismert igazság terjesztésére szánt.

Frederick Wheeler, aki 1843-ban költözött Hillsboroughból Washingtonba,³ levelet írt az új szerkesztőnek, amelyben beszámolt az ottani hívők állhatatosságáról:

„Van itt egy kis csoport, tagjaik 1844 óta arra törekszenek, hogy az Úr napját a parancsolat szerint tartsák meg. Sokan közülük nemrég értették meg a harmadik angyal üzenetét a maga teljességében, s a többiek is érdeklődnek a téma iránt.”⁴

Joseph Bates 1850 körül.

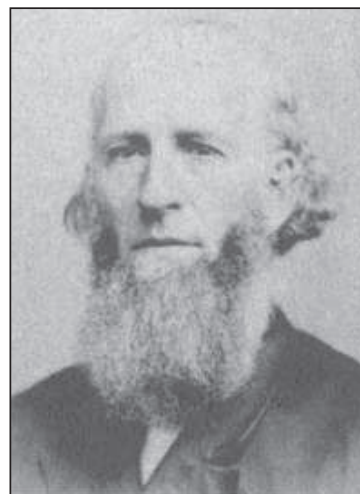
Egy washingtoni kézi nyomógépet vásároltak 650 dollárért, és White-ék rochesteri házában állították munkába. James White 2,12 dollár értékben vásárolt bútort a ház berendezésére, amely Ellennel első közös otthonuk volt. Az első *Review and Herald* újság, amelyet ezzel a géppel nyomtattak, 1852. május 27-én jelent meg.

Megújulás

1861-re a Battle Creek-i székhelyű *Advent Review and Sabbath Herald* olyannyira kibővült, hogy hivatalos szervezet alapítására volt szükség. Május 3-án megalakult a hetedik napot ünneplő adventisták kiadótársasága. Nyolc hónappal később a washingtoni imaházban kétnapos összejövetelt tartottak a szervezőknek, hogy ezen a helyen hozzák létre a Hetednap Adventista Egyházat.¹

Az alapító okiratban a következőt olvashatjuk: „Alulírottak ezennel egyházzá egyesülünk, felvesszük a Hetednap Adventista Egyház nevet, és elkötelezzük magunkat, hogy megtartjuk Isten parancsolatait és Jézus hitét.”²

Azon a szombat délutánon tizenegy embert vettek fel a gyülekezet tagságába, és vasárnap reggel még négyet.³ A név elfogadásán kívül megszavazták, hogy tartózkodnak a dohánytól, a teától, a kávétól, az abroncs

James White 1874-ben.

Nyomdászok gépeikkel az új kiadóban.

és az ékszerek viselésétől. 1863-ban szombatiskolát alapítottak a közösségbeli gyermekek számára.

Egy jelenlévő ezt írta: „Dacára a rossz utaknak, jó összejövetelünk volt. (...) Úgy éreztük, Jézus szent angyalaival rámosolygott népére, akik megpróbáltak jót tenni a kicsinyekkel.”⁴

Ígéretes kezdet volt, de nem tartott sokáig. Frederick Wheeler vezetése híján problémák keletkeztek. A kritizálás lelkülete kezdett eluralkodni. Worcester Ball nyíltan ellenezte Ellen White munkásságát, és támadó cikkeket írt róla.⁵ A fiatalabb tagokat – mint

A New Haven-i feljegyzések szerint 1867-ben volt New England történelmének negyedik leghidegebb tele. December közepén egy nagy hóvihar során 30 cm hó esett, és közel egy méter mély hóforgatag zárt el vasúti rendező pályaudvarokat, még annyira északon is, mint Portland. 35 egymás utáni napon nulla fok vagy még alacsonyabb volt a hőmérséklet. Azon a télen a hó 1,75 méter magas volt.

Átadás

Eugene Farnsworth lelkész lett. Először a középnyugaton dolgozott, az iowai, nebraskai, dakotai és nevadai gyülekezetekben szolgált, majd 1877-ben az Iowa–Nebraska Hetednapi Adventista Konferencia elnöke lett, annak ellenére, hogy ideje nagy részét az evangelizációnak szentelte.

1885 nyarán Eugene elhatározta, hogy meglátogatja édesapját, Williamet, aki közel 80 éves volt ekkor. Megszervezte a rövid látogatást, és meghívták, hogy a három szombaton, melyet Washingtonban tölt, prédikáljon az imaházban.¹

Ahogy Eugene felment a szószékre, ismerős arcot vett észre a hallgatóságban: Stephen Smithet. Megöregedett, és már több mint 25

A HN Adventista Egyház 1868 után gyorsan nőtt. 1885-re több mint 20 ezer tagja volt. A képen egy minnesotai tábori összejövetel résztvevői ebédelnek.

Matilda Smith fenntartotta kapcsolatát az egyházzal azokban az években is, amikor férje, Stephen elfordult attól. Hűsége nyomán férje megbánta bűnét, és befolyása, mellyel a jót erősítette, messze felülmúlta azt a kárt, amit a korábbi években okozott.

éve nem járt a gyülekezetben. Eugene először nem tudta, mit tegyen. De Stephen Smith megváltozott.

Matilda Smith sohasem osztotta férje csalódottságát a Battle Creek-i adventista vezetőkkel kapcsolatban. Stephen tiltakozása ellenére fenntartotta az *Advent Review and Sabbath Herald* előfizetését, s gyülekezeti tagságát is. Egy napon, 1884-ben, Stephen véletlenül rátalált az újság egyik számára. Ellen White egy írása volt kiemelve, és ő elkezdte olvasni. Meglepve tapasztalta, hogy egyetért vele. A következő héten megint talált egy Ellen White-cikket, és azzal is egyetértett. Ahogy tovább olvasta, hétről hétre felfedezte, mennyire nem volt igaza. Emlékezett még a levélre, amit sok évvel azelőtt Ellen White írt neki, odament az utazóládához, és a levelet ugyanott találta, ahova régen tette. Most végre elolvasta.

Ellen White a levélben egészen pontosan leírta Smith későbbi életét: a keserűséget és a csalódást, a fájdalmat és a veszteséget, amely akkor következik rá, ha nem változtatja meg az

Ellen White sok éven át az *Advent Review and Sabbath Herald* szinte minden számába írt cikket. Ez az írás az 1883-as generálkonferencián tartott istentisztelet átdolgozott változata, és 1884. március 4-én jelent meg. Stephen Smith egyetértett a leírtakkal.

